

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۴): حوزه محرومیت‌زدایی

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۷۴۱

کد موضوعی: ۲۱۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۴): حوزه محرومیت‌زدایی

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه بررسی مسائل اجتماعی ایران)

تهیه و تدوین: فرشاد کرمی

همکار: داریوش قهرمانیان

اظهار نظر کنندگان: مهدی بهرامی حسن‌آبادی (دفتر مطالعات حقوقی)، سید محمد مجتبی میرپنچی

(دفتر مطالعات بخش عمومی)

ناظران علمی: محمدرضا مالکی، مهدی مختاری پیام

ویراستار ادبی: طاهره سیدمحمد

واژه‌های کلیدی:

۱. محرومیت‌زدایی

۲. قوانین بودجه

۳. توسعه متوازن

۴. عدالت سرزمینی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۱۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	خلاصه مدیریتی
۳.....	مقدمه
۴.....	تمهیدات قانونی بودجه‌های محرومیت‌زدایی
۶.....	اعتبارات استانی از محل قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳)
۸.....	بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه
۹.....	اعتبارات استانی از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه
۱۱.....	نحوه توزیع بودجه‌های محرومیت‌زدایی
۱۲.....	چالش اعتبارات لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در زمینه محرومیت‌زدایی
۱۳.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۵.....	منابع و مأخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۴): حوزه محرومیت‌زدایی

چکیده

«بودجه» اگرچه سندی مالی است که ظاهری اقتصادی دارد، اما نحوه «دریافت منابع» و «نوع مصارف» آن، دارای سویه‌های اجتماعی و فرهنگی عمیقی است. آرمان «برقراری عدالت و رفع محرومیت» از شعارهای اساسی انقلاب بوده و در اصول مختلف قانون اساسی و پس از آن در سایر اسناد بالادستی به‌کرّات مورد تأکید قرار گرفته است. با توجه به چالش‌های موجود در خصوص برخورداری استان‌ها از منابع سرزمینی، در پژوهش حاضر به بررسی اعتبارات و تبصره‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پرداخته شده است. دو قانون مهم در تمهید بودجه‌های محرومیت‌زدایی «قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته» و بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور می‌باشد. براساس نتایج به‌دست آمده، میزان اعتبارات در نظر گرفته شده از محل اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته، در لایحه سال ۱۴۰۲، به نسبت سال ۱۴۰۱، ۲۵ درصد رشد داشته و معادل ۳۵ هزار میلیارد تومان است. اعتبارات محرومیت‌زدایی از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه نیز در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، حدود ۶۶۰۰ میلیارد تومان بود که در لایحه بودجه ۱۴۰۲ این اعتبارات به حدود ۱۱۹۳۰ میلیارد تومان رسیده که بیش از ۷۹ درصد افزایش داشته است. نظر به اینکه عمده چالش‌های مربوط به اعتبارات محرومیت‌زدایی ناشی از نداشتن تصویری روشن از وضعیت محرومیت در سطح کشور، ناپایداری این اعتبارات و عدم تخصیص کامل آن، موازی‌کاری و عدم هماهنگی متولیان محرومیت‌زدایی و فقدان ضمانت اجرایی بسیاری از برنامه‌های محرومیت‌زدایی بوده، پیشنهاد می‌گردد، جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) که در آن وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مکلف شده بود به‌منظور سامان‌دهی و کارآمدسازی سیاست‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی و در راستای رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته «سامانه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» را راه‌اندازی کند، در قانون بودجه سال (۱۴۰۲) نیز با ضمانت اجرایی دقیق تکرار گردد.

خلاصه مدیریتی

بودجه به‌عنوان مهم‌ترین سند مالی دولت‌ها، بیشترین نقش را در توسعه عدالت‌گرایانه در گستره سرزمینی داشته و چنانچه عدالت منطقه‌ای در قانون بودجه لحاظ گردد و منابع مالی به‌نحوی عادلانه توزیع گردند، می‌توان امید داشت که مخاطرات ناشی از عدم تعادل منطقه‌ای نیز کاهش یابد. بر این اساس در پژوهش حاضر به بررسی اعتبارات و تبصره‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پرداخته شده و پیشنهادهای مرتبط با آن ارائه شده است. بررسی اعتبارات محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد:

• **میزان اعتبارات در نظر گرفته شده از محل اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته، در لایحه سال ۱۴۰۲، به نسبت سال ۱۴۰۱، ۲۵ درصد رشد داشته و معادل ۳۵ هزار میلیارد تومان است.** بیشترین درصد افزایش مربوط به استان اردبیل است که اعتبارات آن ۳۷ درصد نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۱، افزایش یافته و پس از آن استان‌های گیلان (۳۵)، قم (۳۳) و آذربایجان شرقی (۳۱) بیشترین افزایش را نسبت به بودجه سال (۱۴۰۱) داشته‌اند. شایان ذکر است که بیشترین میزان اعتبارات از محل این قانون به‌ترتیب مربوط به استان‌های سیستان و بلوچستان (۲۸۹۳ میلیارد تومان)، کرمان (۲۲۴۷ میلیارد تومان) و فارس (۲۲۰۸ میلیارد تومان) است.

• **اعتبارات محرومیت‌زدایی از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه نیز در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، حدود ۶۶۰۰ میلیارد تومان بود که در لایحه بودجه ۱۴۰۲ این اعتبارات به حدود ۱۱۹۳۰ میلیارد تومان رسیده که بیش از ۷۹ درصد افزایش داشته است.** در بین استان‌ها نیز اگرچه اعتبارات عمده استان‌ها، حدود ۷۸ درصد افزایش داشته، اما اعتبارات استان مرکزی بیش از ۱۷۵ درصد افزایش یافته است. بیشترین میزان اعتبار از محل این قانون به‌ترتیب مربوط به استان‌های سیستان و بلوچستان با ۱۲۲۸ میلیارد تومان و سپس آذربایجان غربی (۱۰۵۳ میلیارد تومان)، خوزستان (۱۰۲۵ میلیارد تومان) و فارس (۹۹۳ میلیارد تومان) است و استان‌های قم (۴/۴ میلیارد تومان)، تهران (۶/۷ میلیارد تومان) و البرز (۸/۵ میلیارد تومان) دارای کمترین میزان اعتبارات بوده‌اند.

• **در جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مکلف شده بود، به‌منظور سامان‌دهی و کارآمدسازی سیاست‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی و در راستای رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته «سامانه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» را راه‌اندازی کند، با توجه به اینکه تاکنون این سامانه راه‌اندازی نشده است، لذا عدم تکرار این حکم در لایحه ۱۴۰۲ می‌تواند منجر به محقق رفتن شفافیت و سامان‌دهی سیاست‌های محرومیت‌زدایی شود.**

عمده چالش‌های مربوط به اعتبارات محرومیت‌زدایی ناشی از نداشتن تصویری روشن از وضعیت محرومیت در سطح کشور، ناپایداری این اعتبارات و عدم تخصیص کامل آن، غفلت از بسترهای تولید و استمرار محرومیت، موازی‌کاری و عدم هماهنگی متولیان محرومیت‌زدایی و فقدان ضمانت اجرایی بسیاری از برنامه‌های محرومیت‌زدایی بوده و اثربخشی

آن را کاهش داده است. ناظر به مسائل بیان شده، پیشنهاد می‌گردد، جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) در قانون بودجه سال (۱۴۰۲) نیز با ضمانت اجرایی دقیق تکرار گردد.

مقدمه

«بودجه» اگرچه سندی مالی است که ظاهری اقتصادی دارد، اما نحوه «دریافت منابع» و «نوع مصارف» آن، دارای سویه‌های اجتماعی و فرهنگی عمیقی است. اتکا به فروش منابعی چون نفت و گاز، یا فروش و واگذاری اموال دولتی یا تمرکز بر دریافت مالیات از گروه‌های ثروتمند، در «تأمین منابع بودجه» از یک طرف و «نوع و میزان هزینه‌کرد منابع» در راستای زیرساخت‌های عمرانی، جبران خدمت کارکنان دولت یا اعطای یارانه و کمک‌های بلاعوض از سوی دیگر، از دلالت‌های اجتماعی و فرهنگی مختلفی برخوردار است. «اولویت‌ها» و «دلمشغولی‌های دولت»، در تأمین منابع و هزینه‌کرد آن، در اعداد و ارقام سند بودجه نمایان می‌گردد و جامعه، فاصله خود با دولت را با فاصله بین «اولویت‌ها و دلمشغولی‌های خود و دولت» در اسنادی چون سند بودجه، برنامه‌های توسعه و قوانین موضوعه دیگر، می‌سنجد.

آمارها و اطلاعات مختلف نشان می‌دهد یکی از مسائل اصلی جامعه در سال‌های اخیر، گسترش فقر، عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه نامتوازن است. شوک‌های اقتصادی و شیوع گسترده ویروس کرونا از یک سو و تحریم‌های بین‌المللی از سوی دیگر، خط فقر در کشور را از سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۰، حدود ۵۰ درصد افزایش داده و براساس گزارش رسمی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، در سال ۱۴۰۰، ۳۰ درصد از جمعیت کشور معادل ۲۵ میلیون و ۵۶۰ هزار نفر زیر خط فقر قرار داشته‌اند.^۱ علاوه بر این براساس اطلاعات پایگاه رفاه ایرانیان، شکاف قابل توجهی بین استان‌های مختلف از نظر نمره فقر وجود دارد و استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی، هرمزگان، گلستان، کهگیلویه و بویراحمد و آذربایجان غربی به ترتیب دارای بیشترین نمره فقر بوده و استان‌های تهران، یزد، البرز، سمنان و اصفهان در زمره برخوردارترین استان‌های کشور قرار گرفته‌اند. این در حالی است که در اسناد بالادستی کشور به‌طور مکرر از رفع فقر و محرومیت از مناطق مختلف کشور و عدم تبعیض در دسترسی به منابع سخن رفته است. از اصل سوم قانون اساسی در خصوص «رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی، پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه برطبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه» گرفته تا «دسترسی رایگان به وسایل آموزش و پرورش» و «داشتن مسکن متناسب با نیاز» در اصول (۳۰) و (۳۱) و همچنین «ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت» و «عدم تبعیض در برخورداری از سرمایه و امکانات در مناطق مختلف کشور» در اصول (۴۳) و (۴۸) قانون اساسی، نمودی از توجه به این مهم است.

اکنون که از یک سو اطلاعات برآمده از پایگاه رفاه ایرانیان و گزارش‌های پایش فقر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نشان از گستردگی «فقر و محرومیت» و «توسعه نامتوازن» در کشور دارد و از سوی دیگر بودجه به‌عنوان مهم‌ترین سند مالی دولت، نقشی تعیین‌کننده در توسعه عدالت‌گرایانه در گستره سرزمینی دارد، بایستی لایحه بودجه را از این منظر مورد مذاقه قرار داد که «دولت» چه تمهیداتی جهت حل چالش‌های عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه

۱. گزارش شماره ۱۱۹. مجموعه گزارش‌های فقر: پایش فقر در سال ۱۴۰۰، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

نامتوازن در کشور دارد؟ لذا در ادامه به بررسی کارشناسی تبصره‌ها و اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و پیشنهادهای مرتبط با آن پرداخته شده است.

تمهیدات قانونی بودجه‌های محرومیت‌زدایی

در بین قوانین مختلف که تکلیف بودجه‌ای جهت محرومیت‌زدایی دارند، دو قانون از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ چراکه در این قوانین هدف اصلی توزیع عادلانه بودجه‌های استانی براساس شاخص‌های محرومیت و توسعه‌نیافتگی بوده است. قانون «استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت» (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳) و همچنین بند «ت» ماده (۳۲) «قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه» (مصوب ۱۶ فروردین‌ماه ۱۳۹۶). در این دو قانون سهم اعتبارات استان‌ها در بودجه سنواتی لحاظ می‌شود و به تفکیک در جدول ۱۰- ج تحت عنوان مصارف استانی ارائه می‌گردد. در جدول ۱ به‌طور خلاصه محل تأمین اعتبار و نحوه تخصیص این اعتبارات به استان‌ها آورده شده و در ادامه به‌صورت تفصیلی به بررسی میزان اجرایی شدن این قوانین در بودجه سال‌های اخیر و بررسی آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پرداخته شده است.

جدول ۱. قوانین مرتبط با محرومیت‌زدایی دارای تکلیف بودجه‌ای

قانون	تاریخ تصویب	محل تأمین اعتبار	نحوه تخصیص به استان‌ها
استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت	۳۰ مهرماه ۱۳۹۳ اصلاحی ۲۱ مهرماه ۱۳۹۴	سه درصد (۰/۳٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت	دولت مکلف است سه درصد از اعتبارات بودجه عمومی دولت را در قالب ردیف مشخص تحت همین عنوان تعیین کند و طی جدولی که در آن سهم هر استان براساس شاخص‌های نرخ بیکاری، آب شرب شهری و روستایی، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، بهسازی روستاها، راه و زیرساخت‌های جاده‌ای، سرانه‌های عمران شهری و درآمد شهرداری‌ها و فضاهای فرهنگی، مذهبی، ورزشی مشخص می‌گردد، در قانون بودجه درج نماید. سهم هر شهرستان برای بهبود شاخص‌های مذکور همراه با دستورالعمل توزیع پروژه‌ها و طرح‌های موارد فوق، هم‌زمان با ابلاغ اعتبارات استانی توسط معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور به استان ابلاغ می‌شود تا با تصویب کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به طرح‌ها و پروژه‌های شهری، روستایی و حسب مورد عشایری موضوع شاخص‌های فوق اختصاص یابد.
بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه	۱۶ فروردین‌ماه ۱۳۹۶	دوسوم سه درصد (۰/۳٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی	به شهرستان‌های مناطق کمتر توسعه‌یافته که براساس شاخص‌های توسعه‌نیافتگی به تفکیک شهرستان توسط سازمان برنامه و بودجه کشور تعیین می‌شود.

• قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳)

یکی از اصلی ترین قوانین مرتبط با محرومیت زدایی که تکلیف بودجه ای برای آن در نظر گرفته شده، قانون «استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت» مصوب (۳۰ مهرماه ۱۳۹۳) می باشد که در تاریخ (۲۱ مهرماه ۱۳۹۴) نیز اصلاح شده است. براساس ماده واحده این قانون «در راستای تحقق اصل چهل و هشتم (۴۸) قانون اساسی و سیاست های کلی و جهت حصول به اهداف چشم انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحوی عمل نماید که فاصله شاخص برخورداری شهرستان های کمتر از سطح متوسط کشور در شاخص های زیر، سالیانه حداقل ده درصد (۱۰٪) به سطح متوسط کشوری نزدیک شود». بدین منظور در این قانون «دولت مکلف است سه درصد (۳٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت را در قالب ردیف مشخص تحت همین عنوان تعیین کند و طی جدولی که در آن سهم هر استان براساس شاخص های نرخ بیکاری، آب شرب شهری و روستایی، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، بهسازی روستاها، راه و زیرساخت های جاده ای، سرانه های عمران شهری و درآمد شهرداری ها و فضاهای فرهنگی، مذهبی، ورزشی مشخص می گردد، در قانون بودجه درج نماید».

براساس این قانون «سهم هر شهرستان برای بهبود شاخص های مذکور همراه با دستورالعمل توزیع پروژه ها و طرح های موارد فوق، همزمان با ابلاغ اعتبارات استانی توسط معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور به استان ابلاغ می شود تا با تصویب کمیته برنامه ریزی شهرستان به طرح ها و پروژه های شهری، روستائی و حسب مورد عشایری موضوع شاخص های فوق اختصاص یابد».

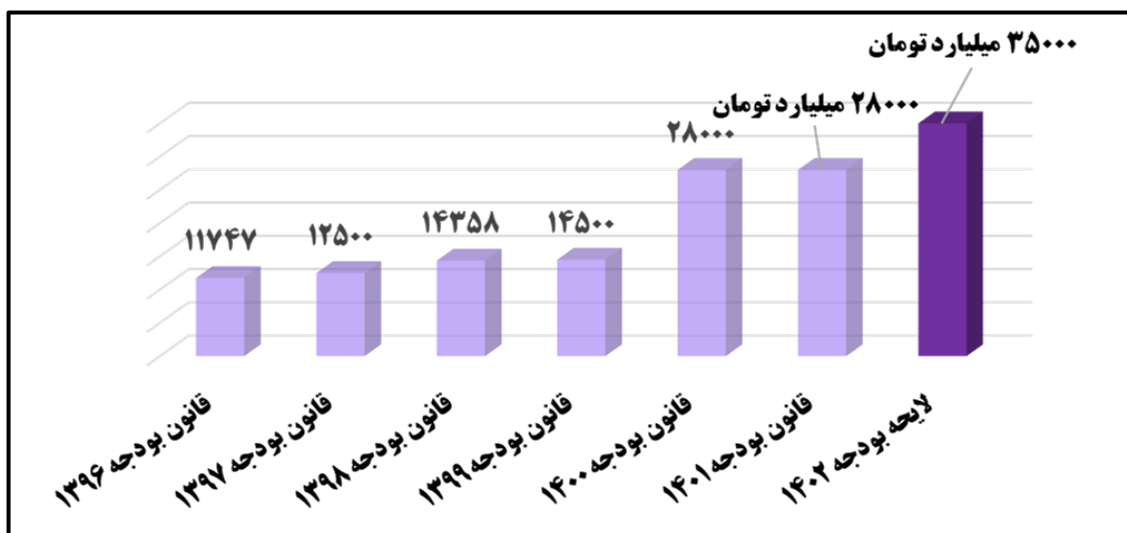
در جدول ۲ مبلغ مصوب از محل اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته، در سال های قبل و اعتبار پیشنهادی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مورد بررسی قرار گرفته است و چنانکه مشخص است، میزان اعتبارات در نظر گرفته شده برای سال ۱۴۰۲، به نسبت سال ۱۴۰۱، ۲۵ درصد رشد داشته و معادل ۳۵ هزار میلیارد تومان است. نکته قابل توجه اینکه براساس گزارش های سازمان برنامه و بودجه کشور، در طول این سال ها همواره کمتر از ۳۶ درصد از اعتبارات مصوب از محل این قانون تخصیص داده شده و فاصله قابل توجهی بین میزان تصویب و تخصیص اعتبارات از محل این قانون وجود داشته است.

جدول ۲. اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته

سال	مبلغ (میلیون ریال)	درصد رشد نسبت به سال قبل	درصد تخصیص
قانون بودجه ۱۳۹۶	۱۱۷/۴۷۴/۰۰۰	۲۸/۳۹	۲۰
قانون بودجه ۱۳۹۷	۱۲۵/۰۰۰/۰۰۰	۶/۴۱	۳۰
قانون بودجه ۱۳۹۸	۱۴۳/۵۸۰/۰۰۰	۱۴/۸۶	۳۶
قانون بودجه ۱۳۹۹	۱۴۵/۰۰۰/۰۰۰	۰/۹۹	۳۳
قانون بودجه ۱۴۰۰	۲۸۰/۰۰۰/۰۰۰	۹۳/۱۰	۲۵
قانون بودجه ۱۴۰۱	۲۸۰/۰۰۰/۰۰۰	۰	-
لایحه بودجه ۱۴۰۲	۳۵۰/۰۰۰/۰۰۰	۲۵	-

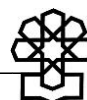
مأخذ: یافته‌های تحقیق به استناد قوانین بودجه سال‌های قبل و آمارهای اخذ شده از سازمان برنامه و بودجه کشور.

نمودار ۱. اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته

اعتبارات استانی از محل قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳)

در جدول ۳ اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، براساس قانون بودجه سال (۱۴۰۱) و لایحه بودجه سال (۱۴۰۲) و درصد افزایش آن در استان‌های مختلف ذکر شده است. چنانکه مشخص است بیشترین درصد افزایش مربوط به استان اردبیل است که اعتبارات آن ۳۷ درصد نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۱، افزایش یافته و پس از آن استان‌های گیلان (۳۵)، قم (۳۳) و آذربایجان شرقی (۳۱) بیشترین افزایش را نسبت به بودجه سال (۱۴۰۱) داشته‌اند. شایان ذکر است که بیشترین میزان اعتبارات از محل این قانون به ترتیب مربوط به استان‌های سیستان و بلوچستان (۲۸۹۳ میلیارد تومان)، کرمان (۲۲۴۷ میلیارد تومان) و فارس (۲۲۰۸ میلیارد تومان) است.

جدول ۳. اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح
مناطق کمتر توسعه یافته (۱۴۰۱-۱۴۰۲)

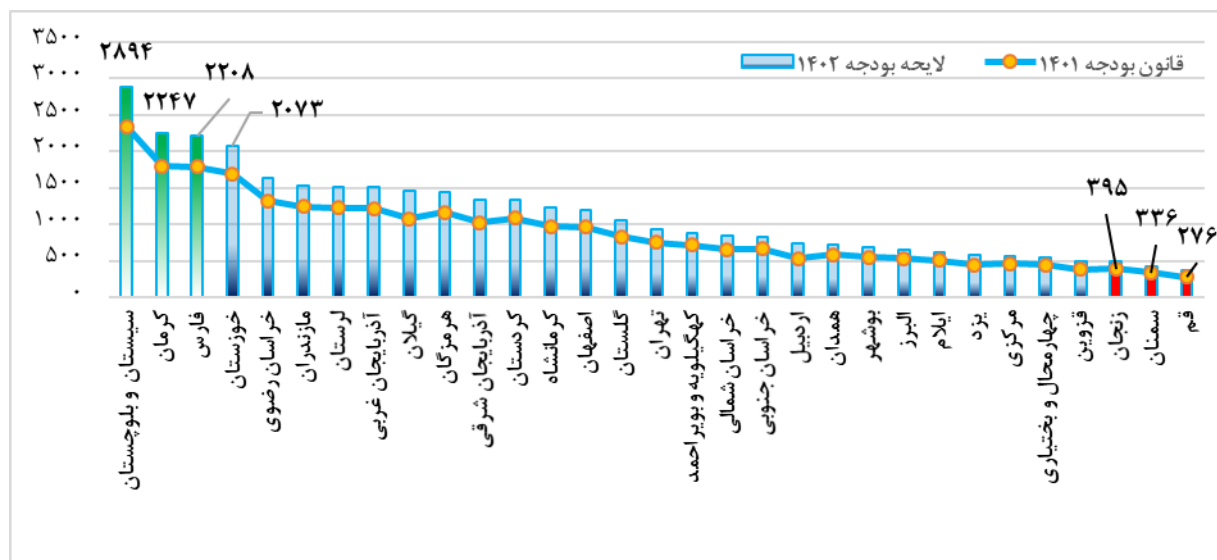
استان	قانون بودجه ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲	درصد افزایش
آذربایجان شرقی	۱۰۲۵۶۰۰۰	۱۳۴۴۷۰۰۰	۳۱
آذربایجان غربی	۱۲۲۲۰۰۰۰	۱۵۰۵۷۰۰۰	۲۳
اردبیل	۵۳۳۵۰۰۰	۷۲۲۳۰۰۰	۳۷
اصفهان	۹۶۵۰۰۰۰	۱۱۱۸۹۰۰۰۰	۲۳
البرز	۵۳۳۳۰۰۰	۶۵۷۱۰۰۰	۲۳
ایلام	۵۰۲۱۰۰۰	۶۱۸۷۰۰۰	۲۳
بوشهر	۵۵۱۱۰۰۰	۶۷۹۰۰۰۰	۲۳
تهران	۷۴۹۳۰۰۰	۹۲۵۲۰۰۰	۲۳
چهارمحال و بختیاری	۴۴۰۰۰۰۰	۵۴۲۱۰۰۰	۲۳
خراسان جنوبی	۶۶۶۶۰۰۰	۸۲۱۳۰۰۰	۲۳
خراسان رضوی	۱۳۲۶۰۰۰۰	۱۶۳۳۸۰۰۰	۲۳
خراسان شمالی	۶۵۱۹۰۰۰	۸۴۹۲۰۰۰	۳۰
خوردستان	۱۶۹۷۰۰۰۰	۲۰۷۳۱۰۰۰	۲۲
زنجان	۳۹۵۲۰۰۰	۴۸۶۹۰۰۰	۲۳
سمنان	۳۳۶۰۰۰۰	۴۱۴۰۰۰۰	۲۳
سیستان و بلوچستان	۲۳۴۸۴۰۰۰	۲۸۹۳۶۰۰۰	۲۳
فارس	۱۷۹۲۰۰۰۰	۲۲۰۸۰۰۰۰	۲۳
قزوین	۳۸۷۲۰۰۰	۴۹۰۱۰۰۰	۲۷
قم	۲۷۵۵۰۰۰	۳۶۶۵۰۰۰	۳۳
کردستان	۱۰۹۰۵۰۰۰	۱۳۴۳۷۰۰۰	۲۳
کرمان	۱۷۹۵۵۰۰۰	۲۲۴۷۳۰۰۰	۲۵
کرمانشاه	۹۶۹۶۰۰۰	۱۲۳۶۷۰۰۰	۲۸
کهگیلویه و بویراحمد	۷۱۶۵۰۰۰	۸۸۲۸۰۰۰	۲۳
گلستان	۸۲۹۸۰۰۰	۱۰۶۴۴۰۰۰	۲۸
گیلان	۱۰۷۸۰۰۰۰	۱۴۵۶۳۰۰۰	۳۵
لرستان	۱۲۲۴۴۰۰۰	۱۵۰۸۶۰۰۰	۲۳
مازندران	۱۲۴۲۰۰۰۰	۱۵۳۰۳۰۰۰	۲۳
مرکزی	۴۵۷۸۰۰۰	۵۶۴۱۰۰۰	۲۳
هرمزگان	۱۱۶۷۶۰۰۰	۱۴۳۸۷۰۰۰	۲۳
همدان	۵۸۵۰۰۰۰	۷۲۰۸۰۰۰	۲۳
یزد	۴۴۵۶۰۰۰	۵۷۶۰۰۰۰	۲۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق به استناد قوانین بودجه سال‌های قبل و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.

نمودار ۲. سهم استان‌ها از اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای

ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته (۱۴۰۱-۱۴۰۲)

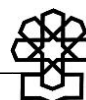
(میلیارد تومان)

بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

در بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه (مصوب ۱۶ فروردین‌ماه ۱۳۹۶) «دولت مکلف است سه درصد (۳٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی را به‌ترتیب یک‌سوم به استان‌های نفت‌خیز و گازخیز که سهم هر استان براساس سهم آن استان در ارزش صادرات نفت خام و خالص صادرات گاز طبیعی تعیین می‌گردد و دوسوم به شهرستان‌های مناطق کمتر توسعه‌یافته که براساس شاخص‌های توسعه‌نیافتگی به تفکیک شهرستان توسط سازمان برنامه و بودجه کشور تعیین می‌شود، جهت اجرای برنامه عمرانی بودجه‌های سنواتی اختصاص دهد. این اعتبار صرفاً به مناطق نفت‌خیز و مناطق توسعه‌نیافته اختصاص می‌یابد و موجب کاهش سهم اعتبارات استانی این مناطق نمی‌شود».

در جدول ۴ اعتبارات شهرستان‌های کمتر توسعه‌یافته از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ با لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مقایسه شده است. اعتبارات موضوع این قانون نیز با توجه به اینکه از محل فروش نفت خام و گاز طبیعی بوده و کشور در طول این سال‌ها درگیر تحریم بوده به‌طور کامل تحقق پیدا نکرده است. در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، حدود ۶۶۰۰ میلیارد تومان اعتبار به این قانون اختصاص داده شده بود که نسبت به سال ۱۴۰۰، بیش از ۲۲ درصد افزایش داشت و در لایحه بودجه ۱۴۰۲ این اعتبارات حدود ۱۱۹۳۰ میلیارد تومان است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، بیش از ۷۹ درصد افزایش داشته است.

جدول ۴. اعتبارات شهرستان‌های کمتر توسعه‌یافته از محل بند «ت» ماده (۳۲)

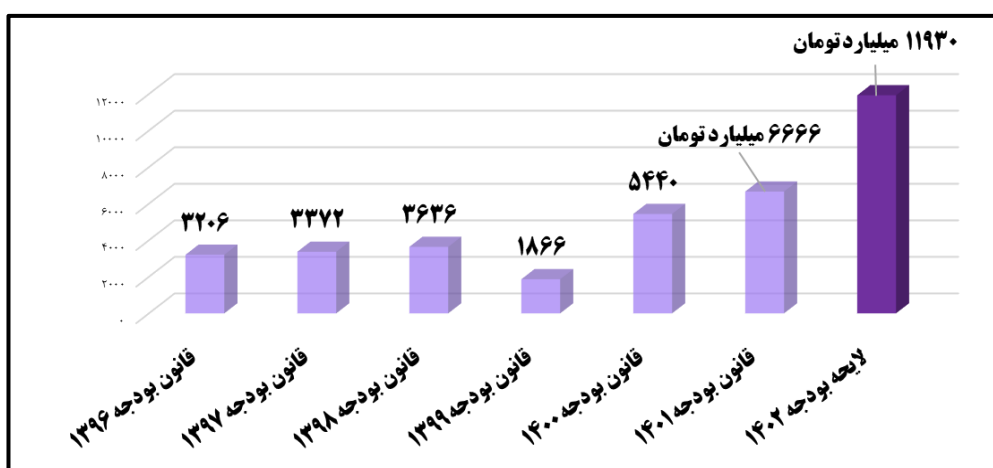
قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

بودجه	مبلغ (میلیون ریال)	درصد رشد نسبت به سال قبل
قانون بودجه ۱۳۹۶	۳۲/۰۶۴/۰۰۰	-
قانون بودجه ۱۳۹۷	۳۳/۷۲۲/۰۰۰	۵/۱۷
قانون بودجه ۱۳۹۸	۳۶/۳۶۰/۰۰۰	۷/۸۲
قانون بودجه ۱۳۹۹	۱۸/۶۶۶/۶۶۷	-۴۸/۶۶
قانون بودجه ۱۴۰۰	۵۴/۴۰۰/۰۰۰	۱۹۱/۴۳
قانون بودجه ۱۴۰۱	۶۶/۶۶۶/۷۰۰	۲۲/۵۵
لایحه بودجه ۱۴۰۲	۱۱۹/۳۰۰/۰۳۰	۷۸/۹۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق به استناد قوانین بودجه سال‌های قبل و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.

نمودار ۳. اعتبارات مناطق کمتر توسعه‌یافته از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام

دائمی برنامه‌های توسعه

اعتبارات استانی از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

در جدول ۵ اعتبارات استان‌های کمتر توسعه‌یافته از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، با لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مقایسه شده است. چنانکه مشخص است، اعتبارات استان‌ها حدود ۷۸ درصد افزایش یافته است، اما اعتبارات استان مرکزی بیش از ۱۷۵ درصد افزایش داشته که جای تأمل دارد. علاوه بر این شایان ذکر است که بیشترین میزان اعتبار از محل این قانون به ترتیب مربوط به استان‌های سیستان و بلوچستان با ۱۲۲۸ میلیارد تومان و سپس آذربایجان غربی (۱۰۵۳ میلیارد تومان)، خوزستان (۱۰۲۵ میلیارد تومان)، و فارس (۹۹۳ میلیارد تومان) است و استان‌های قم (۴/۴ میلیارد تومان)، تهران (۶/۷ میلیارد تومان) و البرز (۸/۵ میلیارد تومان) دارای کمترین میزان اعتبارات بوده‌اند.

جدول ۵. مقایسه سهم استان‌ها از اعتبارات دوسوم سه درصد منابع حاصل از صادرات نفت خام (میلیون ریال)

استان	قانون بودجه ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲	درصد افزایش
آذربایجان شرقی	۱۷۵۸۳۷۰	۳۱۲۹۲۲۰	۷۷/۹۶
آذربایجان غربی	۵۹۱۷۲۵۰	۱۰۵۳۰۴۴۰	۷۷/۹۶
اردبیل	۱۰۸۴۲۵۰	۱۹۲۹۵۵۰	۷۷/۹۶
اصفهان	۹۱۳۸۳۰	۱۶۲۶۲۷۰	۷۷/۹۶
البرز	۴۸۰۶۰	۸۵۵۲۰	۷۷/۹۴
ایلام	۱۲۲۴۲۹۰	۲۱۷۸۷۶۰	۷۷/۹۶
بوشهر	۲۰۴۳۱۹۰	۳۶۳۶۰۸۰	۷۷/۹۶
تهران	۳۷۷۴۰	۶۷۱۶۰	۷۷/۹۵
چهارمحال و بختیاری	۱۰۵۵۶۹۰	۱۸۷۸۷۱۰	۷۷/۹۶
خراسان جنوبی	۱۷۹۸۴۳۰	۳۲۰۰۵۰۰	۷۷/۹۶
خراسان رضوی	۵۵۵۴۴۳۰	۹۸۸۴۷۲۰	۷۷/۹۶
خراسان شمالی	۱۲۷۶۵۹۰	۲۲۷۱۸۴۰	۷۷/۹۶
خوزستان	۵۷۵۸۵۲۰	۱۰۲۴۷۹۴۰	۷۷/۹۶
زنجان	۱۲۱۹۷۶۰	۲۱۷۰۷۰۰	۷۷/۹۶
سمنان	۲۶۵۵۶۰	۴۷۲۵۹۰	۷۷/۹۶
سیستان و بلوچستان	۶۸۸۸۳۰۰	۱۲۲۵۸۴۹۰	۷۷/۹۶
فارس	۵۵۸۲۸۸۰	۹۹۳۵۳۶۰	۷۷/۹۶
قزوین	۷۵۵۳۴۰	۱۳۴۴۲۱۰	۷۷/۹۶
قم	۲۴۸۴۰	۴۴۲۱۰	۷۷/۹۸
کردستان	۳۶۹۲۹۸۰	۶۵۷۲۰۶۰	۷۷/۹۶
کرمان	۴۲۴۲۵۸۰	۷۵۵۰۱۴۰	۷۷/۹۶
کرمانشاه	۲۰۷۱۷۴۰	۳۶۸۶۸۹۰	۷۷/۹۶
کهگیلویه و بویراحمد	۱۰۵۲۸۰۰	۱۸۷۳۵۷۰	۷۷/۹۶
گلستان	۱۹۴۴۴۶۰	۳۴۶۰۳۷۰	۷۷/۹۶
گیلان	۱۲۶۶۴۷۰	۲۲۵۳۸۳۰	۷۷/۹۶
لرستان	۲۸۶۵۶۹۰	۵۰۹۹۸۱۰	۷۷/۹۶
مازندران	۱۰۲۸۲۵۰	۱۸۲۹۸۸۰	۷۷/۹۶
مرکزی	۶۷۵۰۵۰	۱۸۶۰۵۴۰	۱۷۵/۶۲
هرمزگان	۲۸۶۸۲۰۰	۵۱۰۴۲۹۰	۷۷/۹۶
همدان	۱۳۲۵۸۷۰	۲۳۵۹۵۳۰	۷۷/۹۶
یزد	۴۲۵۲۹۰	۷۵۶۸۵۰	۷۷/۹۶

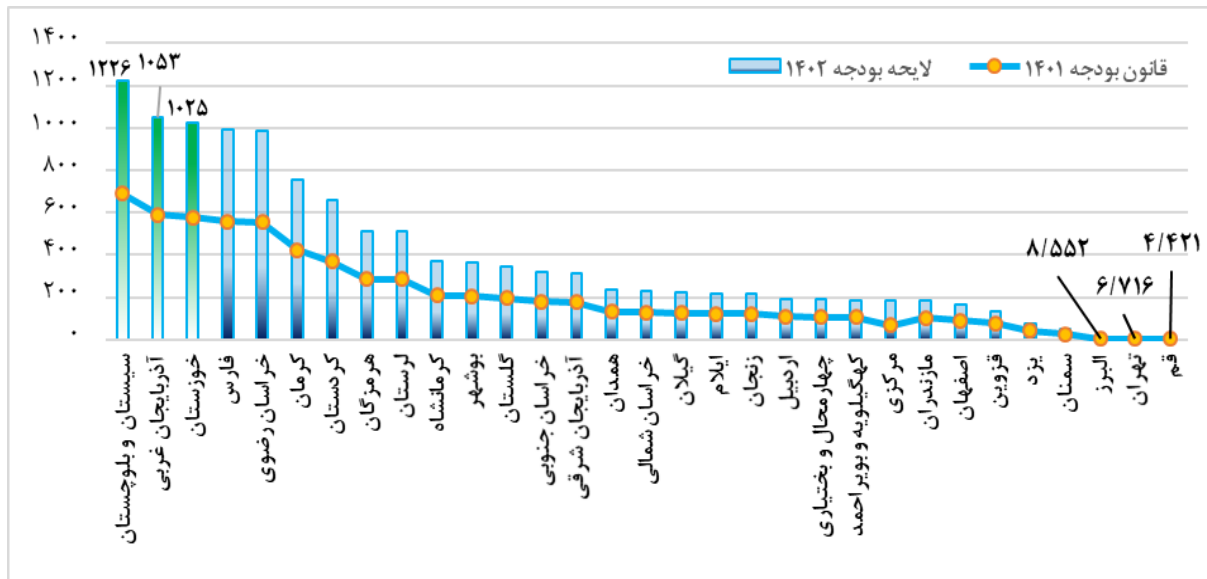
مأخذ: یافته‌های تحقیق به استناد قوانین بودجه سال‌های قبل و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.

نمودار ۴. سهم استان‌ها از اعتبارات دوسوم سه درصد منابع حاصل از صادرات

نفت خام و گاز طبیعی (۱۴۰۰-۱۴۰۱)

(میلیارد تومان)

نحوه توزیع بودجه‌های محرومیت‌زدایی

در اجرای ماده (۴۴) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) و ماده (۳۱) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان موظف است حداکثر ظرف مدت دو هفته پس از ابلاغ اعتبارات تفصیلی استان توسط سازمان برنامه و بودجه کشور، توزیع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای را به تفکیک فصل، برنامه و شهرستان تصویب و توسط دبیر شورا به کمیته برنامه‌ریزی شهرستان ابلاغ نماید. کمیته برنامه‌ریزی شهرستان موظف است حداکثر ظرف مدت دو هفته فهرست پروژه‌های اولویت‌دار را براساس اولویت‌ها و سیاست‌های شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و با رعایت سند آمایش استان، اهداف رشد اقتصادی و دستورالعمل‌های ابلاغی سازمان برنامه و بودجه کشور تصویب و به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اعلام نماید. در صورت عدم رعایت این قید زمانی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان مجاز به ابلاغ اعتبار براساس سیاست‌های مصوب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان است.

نمودار ۵. نحوه توزیع بودجه‌های محرومیت‌زدایی

چالش اعتبارات لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در زمینه محرومیت‌زدایی

– به محاق رفتن راه‌اندازی پایگاه بهره‌مندی ایرانیان و کاهش شفافیت در اعتبارات محرومیت‌زدایی: به‌واسطه چالش‌هایی که در سیاست‌های محرومیت‌زدایی وجود داشت، در جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) مقرر شد که «به‌منظور سامان‌دهی و کارآمدسازی سیاست‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی و در راستای رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته، «وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی» ظرف ۶ ماه از ابلاغ این قانون با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت کشور و معاونت مناطق محروم و توسعه روستایی ریاست‌جمهوری و با بهره‌گیری از ظرفیت پایگاه رفاه ایرانیان اقدام به راه‌اندازی «سامانه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» مشتمل بر اطلاعات زیرساخت‌های بهداشتی، آموزشی، حمل‌ونقل، آب و انرژی و سایر زیرساخت‌های اساسی به تفکیک کلیه آبادی‌های دارای سکنه و هریک از نواحی شهری، نماید». اکنون که حدود ۱۱ ماه از ابلاغ این قانون می‌گذرد، نه‌تنها این سامانه راه‌اندازی نشده، بلکه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نیز این بند به‌طور کلی حذف گردیده تا تکلیف راه‌اندازی این پایگاه که نقش مهمی در شفافیت و سامان‌دهی سیاست‌های محرومیت‌زدایی داشت به محاق برود.

– نمایشی بودن اعتبارات محرومیت‌زدایی: یکی از مهم‌ترین چالش‌های اعتبارات محرومیت‌زدایی، فاصله قابل توجه بین «میزان تصویب» و «میزان تخصیص» اعتبارات در این زمینه است. در واقع اگرچه در جای‌جای لایحه بودجه به‌طور مداوم از عباراتی چون «رفع تبعیض از مناطق کمتر توسعه‌یافته»، «طرح‌های اشتغال‌زایی از مناطق محروم»، «ارتقای شاخص مناطق کمتر برخوردار»، «ایجاد توسعه متوازن»، «توسعه متوازن و تجهیز زیرساخت‌ها» و «رفع فقر و محرومیت» سخن به‌میان می‌آید، اما در عمل، میزان اندکی از این اعتبارات تخصیص می‌یابند و عملاً مردم رفع فقر و محرومیت را احساس نمی‌کنند. میزان تخصیص اعتبارات قانون «استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت» که در سال ۱۳۹۳ به تصویب رسیده، نیز بر این امر صحنه می‌گذارد. براساس گزارش سازمان برنامه و بودجه تا سال ۱۳۹۵ تنها ۶ استان از تخصیص‌های حداقلی از اعتبارات مصوب این قانون برخوردار شده‌اند و درصد تخصیص کلی اعتبارات این قانون هرگز از ۳۶ درصد فراتر نرفته است. در جزء «۱» بند «ی» تبصره «۱» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نیز می‌توان به‌صوری بودن «عبارت محرومیت‌زدایی» پی برد. جایی که مقرر شده، «بخشی از» مازاد منابع حاصل از ارزش صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی و خوراک تحویلی به پتروشیمی که در بند «ب» تبصره «۱» ذکر شده به طرح‌های محرومیت‌زدایی و پیشران اختصاص یابد و این در حالی است که به‌طور معمول منابع تبصره «ب» همواره با کسری مواجه است و به‌طور کامل تأمین نمی‌شود.

– چالش شاخص و متولی‌گری: اعتبارات محرومیت‌زدایی ذیل ردیف‌های مختلف به سازمان‌ها و نهادهای مختلف تخصیص داده می‌شود و همچنان نهادهای مختلف به تشخیص خود شروع به اقدامات محرومیت‌زدایی می‌نمایند. ردیف اعتبارات با موضوعاتی چون «تأمین مسکن محرومین»، «زیرساخت‌های بهداشتی در مناطق محروم»، «با اولویت مناطق محروم» و... منوط به وجود شاخص‌هایی است که به‌طور دقیق میزان محرومیت مناطق از حیث این شاخص‌ها را مشخص کرده باشد. با این حال نه‌تنها این شاخص‌ها به‌طور دقیق معین نیستند، بلکه نهادهای متولی محرومیت‌زدایی در کشور نیز تقسیم کار معینی ندارند و چه‌بسا موازی‌کاری این نهادها موجب هدررفت برخی از منابع کشور گردد. در نهایت بایستی ذکر کرد که عمده چالش‌های اعتبارات محرومیت‌زدایی ناشی از نداشتن تصویری روشن از وضعیت محرومیت در سطح کشور، ناپایداری اعتبارات محرومیت‌زدایی و عدم تخصیص کامل بودجه‌های مصوب، غفلت از بسترهای تولید و استمرار محرومیت، موازی‌کاری و عدم هماهنگی متولیان محرومیت‌زدایی و فقدان ضمانت اجرایی بسیاری از برنامه‌های محرومیت‌زدایی بوده و اثربخشی آن را کاهش داده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

آرمان «برقراری عدالت و تأمین اجتماعی» یکی از شعارهای اساسی انقلاب بوده و در اصول مختلف قانون اساسی و پس از آن در سایر اسناد بالادستی به‌کرات مورد تأکید قرار گرفته است. با این حال آمارها و شواهد موجود نشان می‌دهد، اگرچه در طول چهار دهه اخیر شاهد افزایش دسترسی‌ها و خدمات بوده‌ایم، اما هنوز با وضعیت مطلوب فاصله دارد. از سوی دیگر توزیع این دسترسی‌ها و خدمات نیز به‌طور متوازن رخ نداده و به‌ویژه در زمینه تأمین اجتماعی شکاف قابل

توجهی را بین مناطق مختلف کشور نشان می‌دهد. استمرار این وضعیت نه تنها موجب نارضایتی بخش عمده‌ای از جمعیت کشور خواهد شد، بلکه منجر به مهاجرت گسترده از مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور به مناطق توسعه‌یافته می‌گردد که تعادل جمعیتی کشور را مختل می‌نماید. «بودجه» مهم‌ترین و مؤثرترین ابزاری است که می‌تواند برای تعیین سیاست‌ها و اولویت‌ها، برنامه‌ریزی، اصلاح و تعدیل فعالیت‌ها و همچنین کنترل و نظارت بر آنها استفاده و رشد متوازن منطقه‌ای را منجر شود. در سال‌های اخیر همواره اعتباراتی به محرومیت‌زدایی اختصاص داده شده و به مناطق و انواع محرومیت‌های بهداشتی و درمانی، آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و... تخصیص یافته است. با این حال نداشتن تصویری روشن از وضعیت محرومیت در سطح کشور، ناپایداری اعتبارات محرومیت‌زدایی و عدم تخصیص کامل این اعتبارات، غفلت از بسترهای تولید و استمرار محرومیت، موازی‌کاری و عدم هماهنگی متولیان محرومیت‌زدایی و فقدان ضمانت اجرایی بسیاری از برنامه‌های محرومیت‌زدایی را با چالش مواجه کرده و اثربخشی آن را کاهش داده است. ناظر به مسائل بیان شده، پیشنهاد می‌گردد، جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) در قانون بودجه سال (۱۴۰۲) نیز با ضمانت اجرایی دقیق تکرار گردد.

تبصره پیشنهادی در خصوص محرومیت‌زدایی در بخش احکامی که قابلیت دائمی شدن دارد

الف) به منظور سامان‌دهی و کارآمدسازی سیاست‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی و در راستای رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است حداکثر ظرف دو ماه از ابلاغ این قانون با همکاری سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور و معاونت مناطق محروم و توسعه روستایی ریاست‌جمهوری اقدام به راه‌اندازی «پایگاه بهره‌مندی ایرانیان» نموده و کلیه اعتبارات مصوب موضوع محرومیت‌زدایی از محل بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه (مصوب ۱۶ فروردین‌ماه ۱۳۹۶) و قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳) و همچنین سایر اعتباراتی که با هدف محرومیت‌زدایی از محل منابع عمومی اختصاص می‌یابد را در قالب پایگاه مذکور ثبت نماید.

۱. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با همکاری سازمان برنامه و بودجه مشخصات طرح‌های محرومیت‌زدایی، میزان اعتبار اختصاص‌یافته، دستگاه مجری طرح، طول مدت انجام طرح و میزان پیشرفت طرح را در پایگاه بهره‌مندی ایرانیان ثبت نماید.

۲. کلیه دستگاه‌های مجری و همچنین تشکلهای غیردولتی که از بودجه دولتی جهت انجام طرح‌های محرومیت‌زدایی استفاده می‌کنند، مکلفند ماهیانه گزارش پیشرفت انجام طرح‌های تخصیص اعتبار شده را به دیوان محاسبات، کمیسیون اجتماعی و برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی و سازمان برنامه و بودجه اعلام نمایند.

۳. سازمان برنامه و بودجه مکلف است، تأمین اعتبار طرح‌های مذکور را در چند مرحله و منوط به ثبت گزارش پیشرفت انجام طرح در سامانه بهره‌مندی ایرانیان به انجام رساند.

۴. به منظور بهره‌مندی از نظارت عمومی و مشارکت مردمی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است

اطلاعات درج شده در سامانه را به صورت برخط در اختیار عموم مردم قرار دهد.

منابع و مأخذ

۱. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور.
۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۳. قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (مصوب ۳۰ مهرماه ۱۳۹۳).
۴. قانون بودجه سال (۱۴۰۱) کل کشور.
۵. گزارش شماره ۱۱۹. مجموعه گزارش‌های فقر: پایش فقر در سال ۱۴۰۰، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۶. لایحه بودجه سال (۱۴۰۲) کل کشور.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir